

J.R.

Redactie: Dr K. W. DAMMERMAN, Prof. Dr H. C. DELSMAN, Dr D. F. VAN SLOOTEN.
Vaste Medewerkers: Dr J. G. B. BEUMÉE, L. COOMANS DE RUITER, Prof.
 Dr W. M. DOCTERS VAN LEEUWEN, Edw. JACOBSON, Dr S. C. J. JOCHEMS,
 :- Dr S. LEEFMANS, J. C. VAN DER MEER MOHR Jr., J. OLIVIER :-

Adres der Redactie: Van Imhoffweg 10, Buitenzorg

§ § **ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN DER N. I. N. H. V. f 8.50** § §

OVER ITHYPHALLUS AURANTIACUS

In mijn artikel over Nederlandsch Indische stinkzwammen in De Tropische Natuur XIX, 1930, p. 201, plaatste ik aan het einde een verzoek aan de lezers om materiaal of photo's van deze fungi op te sturen. Wel had ik van de 19 hier zeker voorkomende soorten er reeds 17 gezien, doch men kan nooit weten, want behalve de twee mij nog niet onder de oogen gekomen soorten, kunnen er nog best geheel nieuwe voor dit gebied gevonden worden. Zoals ik reeds vroeger heb opgemerkt, werden de meeste stinkzwammen op Java speciaal in Buitenzorg en Tjibodas verzameld, zoodat van andere streken op Java, doch vooral van de Buitenbezittingen nog veel verwacht kan worden.

Zeer aangenaam verrast werd ik dan ook door een schrijven van den heer BOELMAN uit Tegal, met ingesloten hier gereproduceerde photo's van een *Ithyphallus*-soort. Zoodra ik de photo's zag, begreep ik met een van de twee nog niet geziene stinkzwammen te maken te hebben.

In 1894 werd deze *Ithyphallus* door SARASIN in Selebes verzameld; ongeveer anno 1900 of iets later vond KOBUS dezelfde zwam in Pasoeroean en ziet, nu na circa 30 jaar duikt de soort eerst weer op uit de vergetelheid.

Wij kunnen moeilijk aannemen, dat de zwam er al dien tijd niet geweest is, doch zien hierin weer een duidelijk voorbeeld, hoe deze vergankelijke organismen aan de aandacht ontsnappen kunnen.

De Heer BOELMAN was verder zoo vriendelijk mij op alcohol geconserveerd materiaal toe te zenden, zoodat ik in staat was de zwam nader te bestudeeren.

Daar de meeste stinkzwammen sinds lang beschreven zijn, zoo was het zaak om uit te maken, welke naam voor onze soort gekozen moest worden. Men had vroeger

Fig. 1. *Ithyphallus aurantiacus* tusschen grint.

nl. de gewoonte om bijna ieder exemplaar dat naar Europa gestuurd werd, als nieuwe soort te beschrijven. Het aantal namen voor deze fungi is dan ook veel grooter dan het aantal werkelijk bestaande soorten. Het eerste materiaal van onze zwam uit Nederlandsch Indië is als *Ithyphallus celebicus* beschreven, doch het bleek spoedig, dat de soort al veel eerder beschreven was naar materiaal uit Britsch Indië onder den zeer juiststen naam *Ithyphallus aurantiacus*.

Behalve dezen naam heeft onze soort nog een aantal andere gekregen, doch *Ithyphallus aurantiacus* is de oudste en daarom de geldige naam.

Van het geslacht *Ithyphallus* komen vier soorten in onzen archipel voor.

Ten eerste de reeds vroeger door mij besproken en afgebeelde *Ithyphallus costatus*, die slechts 2 maal op deze wereld gevonden is, beide keeren op den Goenoeng Gedé ter hoogte van Kandang Badak. Ten tweede *Ithyphallus favosus*, een soort die in de bergen bij Tjibodas niet zoo zeldzaam is. Deze soort is de grootste *Ithyphallus*, die bekend is; sommige exemplaren kunnen tot 35 cm lang worden. De derde soort eindelijk is *Ithyphallus tenuis*, die vrij algemeen in bergstreken voorkomt, waar zij vaak op rot hout groeit. Terwijl de 2 eerst genoemde soorten wit van kleur zijn, is deze fraai licht roze getint.

Onze *Ithyphallus aurantiacus* is nu zeer gemakkelijk van de andere drie te onderscheiden. Niet alleen, zooals de naam reeds aanduidt, door haar oranje kleur, doch vooral doordat de hoed aan den buitenkant slechts een fijn korrelige structuur vertoont, terwijl de anderen hier een netwerk van opstaande lijsten bezitten.

Evenals bij alle stinkzwammen ontwikkelen zich bij onze soort eerst de eieren aan een mycelium, dat uit duidelijke witte strengen bestaat. Deze zijn bolvormig, grauw van kleur en onderscheiden zich niet veel van de eieren van andere stinkzwammen. Uit deze eieren groeit dan het vruchtlichaam, dat geheel licht oranje gekleurd is en uit een cilindrische steel bestaat, die aan den top door een klokvormig hoedje bedekt wordt. De steel bezit de typische broodkruimachtige structuur, die aan alle stinkzwammen eigen is en welke ontstaat, doordat in het grondweefsel kleine luchtkamertjes zitten. Op doorsnee van de steel zien wij 2—3 lagen van deze kamertjes. Ook *Ithyphallus costatus* en *Ithyphallus favosus* vertoonen 2—3 lagen,

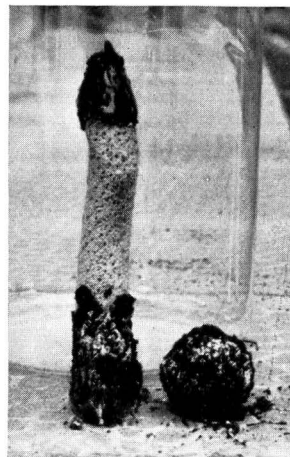

Fig. 2. Een ei en een volwassen exemplaar van *Ithyphallus aurantiacus*.

alleen *Ithyphallus tenuis* is van allen te onderscheiden doordat in haar steel slechts één enkele laag holten aanwezig is.

Van de naar buiten grenzende holten zijn vele geopend, hetgeen op figuur 2 goed te zien is. De hoed is van boven meest doorboord, soms sterk afgeplat, dan weer meer toegespitst en vertoont veelal een ingescheurde en getande rand van onderen. De geheele buitenkant is met min of meer fijne korreltjes dicht bezet. Soms vloeien deze samen en vormen dan heel lage, evenwijdige lijsten naar den rand van den hoed toe. Een enkele maal vormen de korreltjes een uiterst onduidelijke netachtige teekening op den hoed, zooals het meest rechtsche exemplaar op fig. 3 laat zien. Met een netwerk van opstaande lijsten, zooals bij de andere soorten voorkomt en zooals men in mijn artikel in *De Tropische Natuur* XIX, 1930, voor *Ithyphallus costatus* vindt afgebeeld, heeft dit echter niets te maken. Op den buitenkant van den hoed zit verder de donkere sporenmassa, die in de photo's nog zeer duidelijk is, doch die op de exemplaren van de teekening reeds voor het grootste gedeelte is afgespoeld.

Ithyphallus aurantiacus is geen groote soort. De exemplaren op de teekening zijn op $\frac{3}{4}$ der natuurlijke grootte afgebeeld, doch de zwam kan waarschijnlijk nog iets hoger worden. De hier besproken exemplaren groeiden volgens den heer BOELMAN in de oprit van een erf, tusschen het grint, hetgeen in fig. 1 goed uitkomt. Voor het oorspronkelijke materiaal van Selebes wordt niets over de groeiplaats opgegeven. De planten uit Pasoeroean groeiden echter op en tusschen de wortels van suikerriet en werden er van verdacht het riet aan te tasten. In hoeverre dit werkelijk waar is, is niet met zekerheid bekend: na deze vondst is *Ithyphallus aurantiacus* nl. nooit meer, althans voorzoover ik weet, als ziekteverwekker van suikerriet op Java genoemd; wel echter een nauw verwante, misschien identieke vorm op Hawaï.

Dat onze soort eindelijk in den letterlijken zin van het woord een stinkzwam is, blijkt uit het schrijven van den vinder, die de geur verpestend noemt.

Buitenzorg, Maart 1931.

K. B. BOEDIJN.

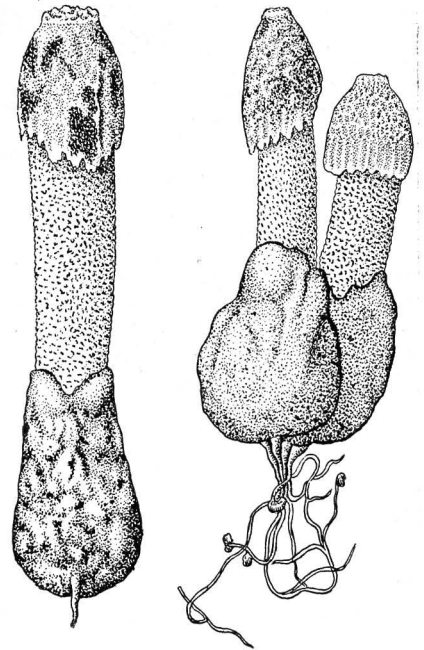

Fig. 3. *Ithyphallus aurantiacus* ($\times \frac{3}{4}$)

DE MERAPI (Midden Java)

Dat zich in den top van een vulkaan een krater bevindt, wordt algemeen aangenomen en toch is dit niet altijd het geval. De Merapi bijvoorbeeld was een vulkaan, die geen krater bezat, doch een ronden top, bestaande uit scherpkantige lavablokken van zoo ruwe oppervlakte, dat een beklimming van deze blokmassa bijna steeds gescheurde kleeren en bloedige schrammen tot gevolg had (fig. 1).

Deze blokmassa was het topgedeelte van een lava van zeer taai vloeibare samenstelling, die tijdens de eruptieve werking van den vulkaan langzaam in de